

Kommunstyrelsen

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

DIARIENR

KS/2024:165

ER REF

Ju2024/02070

Yttrande över Mottagandelagen - en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU2024:68)

Flens kommun välkomnar ambitionen att genom *Mottagandelagen* öka förutsägbarheten på det migrationspolitiska området gällande asylmottagande och återvändande men anser inte att utredningen tar tillfället i akt fullt ut. Kommentarer i detta yttrande avser de konsekvenser av förslagen som Flens kommun anser saknas i utredningen gällande potentiell påverkan på kommunal nivå, främst i relation till ordningen kring sociala insatser för asylsökande kopplat till boende. I det fortsatta lagstiftningsarbetet är det av stor vikt att kommunernas förutsättningar att säkerställa en kvalitativ välfärd beaktas och stärks.

Flens kommuns synpunkter på föreslagna ändringar*Förtydligad ansvarsfördelning*

Olika typer av boenden för asylsökanden innebär olika typer av utmaningar för kommunen, särskilt i relation till förvarsverksamhet. Flens kommun saknar resonans kring vilka konsekvenser utredningens förslag kan innebära på lokal nivå. Migrationsverket driver i dagsläget både förvarsverksamhet och anläggningsboende i Flens kommun. Inom en snar framtid räknar Migrationsverket med att ha ca 300 boendeplatser totalt i Flens kommun, både i förvar och Mottagningscenter. De konsekvenser som Flens kommun anser saknas i utredningen beskrivs nedan.

Ersättning

Flens kommun önskar att utredningen hade tagit tillfälle i akt att föreslå att den ekonomiska ersättningen till kommunen för sociala insatser täcker såväl utredningsarbete (inklusive tolkkostnader) som faktiska kostnader för verkställande av biståndsinsatser. På så sätt hade ersättningsystemet också blivit mer enhetligt eftersom detta görs i relation till ensamkommande barn. Ett ersättningsystem som

täcker kommunens kostnader hade skapat bättre förutsättningar för samverkan mellan stat, region och kommun på lokal nivå vilket är en viktig förutsättning för att säkerställa god omsorg för de med behov. Detta är särskilt viktigt i en kommun som Flen, där förvarsverksamheten ska utökas till 170 platser inom en snar framtid.

Att kommunen ska utreda och verkställa biståndsinsatser i relation till en förvarsverksamhet kommer potentiellt innebära särskilda utmaningar eftersom den typen av verksamhet till sin natur är föränderlig då syftet med verksamheten är att utvisa de som är där. En person som tas i förvar kan vara där under en kort eller lång tid beroende på möjligheten att verkställa en utvisning. Detta ställer i praktiken krav på stor flexibilitet inom så väl kommunens myndighetsutövning som utförande. Som utredaren själv skriver tenderar varje ärende att bli komplext vilket gör att även om de är relativt få till antal kan de komma att kräva stora resurser för kommunen, inte minst i utredningsfasen. Flens kommun anser därför att ekonomisk ersättning även för utredningsarbetet behöver säkerställas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. De kommuner, där Migrationsverket kommer bedriva verksamhet (dessa ska bli färre) bör också ersättas för den kapacitet som kommunerna kommer behöva bygga upp. När staten förtydligar ansvarsfördelning i mottagande av asylsökande samtidigt som de koncentrerar sin verksamhet till ett mindre antal kommuner, är det utifrån finansieringsprincipen, viktigt att staten säkerställer en rimlig ersättning. Utredningens förslag till ersättning för kommunerna behöver bli mer heltäckande för att skapa förutsättningar för ett gott mottagande och effektivt återvändande.

Kompetensförsörjning

Sveriges kommuner har stora utmaningar att säkra kompetensförsörjningen inom välfärden, särskilt inom omsorgsområdet. I Flens kommun fattas redan idag personer med rätt kompetens som kan anställas inom vård och omsorg. I relation till prognosen för kommunens demografiska utveckling, där fler blir äldre och befolkningen i arbetsför ålder minskar, kommer utmaningen att öka för varje år. I och med Migrationsverkets expansion i kommunen samt föreslagna förtydliganden kring sociala insatser kopplat till boende ökar trycket på kommunen ännu mer. Barnafödandet minskar i Sverige och invandringen till landet begränsas. Oavsett om det är stat, region eller kommun som är arbetsgivaren så är kompetensförsörjningen en stor utmaning för att upprätthålla kvalitet i välfärden. För en mellanstor landsbygdskommun som Flen är utmaningen minst sagt kännbar.

Migrationsverkets expansion i kommunen är på många sätt en fördel för kommunen i relation till statlig närvaro, nya arbetstillfällen (ca 100 stycken) och förhoppningsvis nyinflyttade invånare som vill bo, leva och verka i Flens kommun. Samtidigt är det inte helt okomplicerat, bland annat utifrån konkurrens om utbildad personal. Den kompetens som kommunens personal behöver ha för att möta de behov som människor i en asylprocess har ställer kommunen inför nya kravprofiler i relation till att utföra sociala insatser i en annan huvudmans verksamhet. Detta gäller särskilt förvarsverksamhet där människor är frihetsberövade och kommunal personal behöver arbeta inom en låst verksamhet. Kanske behöver en ny typ av

arbetsgrupp, bestående av personal med särskild kompetens, inrättas inom hemtjänsten för att kunna hantera uppgiften. De sociala insatser som kommunerna ska tillhandahålla på Migrationsverkets boenden utifrån Mottagandelagen ska i enlighet med socialtjänstlag (2001:453) vara av god kvalitet och utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska göras av personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Flens kommun anser inte att utredningen tagit hänsyn till denna typ av påverkan på kommunerna i utredningens konsekvensbeskrivning.

Förvarsverksamhet

Utredningen förhåller sig i låg grad till konsekvenser på kommunal nivå i relation till att utföra biståndsbeviljade insatser i förvarsverksamhet. Utredningen lyfter fram att asylsökande är under stor fysisk och psykisk stress vilket behöver beaktas i relation till boendenas utformning men också i relation till kompetens hos Migrationsverkets personal. Det förekommer att personer med stora behov av vård- och omsorgsinsatser förvarstas. Flera civilsamhälles organisationer samt Etiska rådet har vittnat om den utsatthet och påfrestning det är att vara förvarstagen, i synnerhet för de asylsökande med funktionsnedsättning. Det finns flera fall, enligt Etiska Rådet, där de asylsökandes grundläggande rättigheter inte kunnat tillgodoses på grund av bristande anpassning i lokaler och kompetens hos personalen. Den ordning som föreslås i Mottagandelagen kan potentiellt bidra till en förbättring eftersom ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunerna förtydligas. Detta innebär ett långtgående ansvar för Migrationsverket att anpassa sina lokaler så att kommunen kan verkställa biståndsbeslut i verkets boenden. Samtidigt innebär förslaget ökade krav på kommunens personal att hantera en komplex arbetsmiljö i likhet med fängelser eller låsta institutioner inom vården, något de generellt inte är vana vid i dagsläget. Detta väcker även frågor kring delat arbetsmiljöansvar för Migrationsverket och kommun, riskbedömningar och plan för krishantering gällande potentiella incidenter vid utförandet av sociala insatser i förvarsverksamhet. Sammantaget visar detta varför ersättningen till kommunerna behöver täcka vad det kostar att bygga upp och upprätthålla kapacitet att bedriva kvalitetssäkrad omsorg utifrån socialtjänstlagens krav på skälig levnadsnivå. Även om ansvarsfördelningen tydliggörs utifrån förslaget till Mottagandelag kvarstår Migrationsverkets huvudansvar att säkerställa vård och omsorg för de som förvarstas.

Tillväxt och social hållbarhet i kommunen

Flens kommun vill växa. Även om det finns utmaningar med integration av nyanlända så är det också en möjlighet. Flens kommun har sedan många år en nedåtgående trend gällande befolkningsutveckling, förutom för de år när flyktningmottagandet var som störst runt 2015. Möjligheten att ta vara på den arbetskraftsreserv som finns bland nyanlända är beroende av ett välfungerande samarbete mellan stat och kommun när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder, Arbetsförmedlingens roll är central. Hög kvalitet inom det statliga etableringsprogrammet och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, en likvärdig skolgång för nyanlända barn, är en viktig förutsättning för att kommunerna ska klara integrationen och skapa ett socialt hållbart samhälle ur ett långsiktigt perspektiv.

Att redan under asylprocessen få ett gott bemötande, en rättssäker hantering av sitt ärende och information om det svenska samhället skapar bättre förutsättningar för integration av de som sedan får uppehållstillstånd. Det är viktigt att även tiden i asylprocessen tas tillvara. Regeringens syfte med en ändrad ordning kring mottagande är enligt dem att säkerställa att asylsökande lever under ordnade boendeförhållanden och inte i utanförskap eller i ekonomisk och social utsatthet samt att de lättare får del av information, stöd och insatser genom att bo i asylboende. Ur ett barnperspektiv är återgången till att bo på asylboende inte är att föredra eftersom det kan vara en påfrestande boendeform i en redan pressad situation. Därtill ett stigma i relation till att inte få ha det som 'alla andra barn', tex kunna bjuda hem kompisar. Skolsituationen som för många asylsökande barn redan är utmanande, kan ytterligare utmanas av en mer stressande kollektiv boendemiljö. Detta är också något som skolverksamheten i Flen kan komma att behöva hantera beroende på vilken typ av boenden som kommer finnas i Flens kommun framöver. Att leva i institutionsboende kan påverka individen i stunden och för lång tid framöver, särskilt barn. Samverkan mellan stat, region, kommun och civilsamhället behöver vara proaktiv för att säkerställa en trygg tillvaro för barn och unga under asylprocessen.

Till följd av sviktande elevunderlag håller Flens kommun på att se över sin skolstruktur för att anpassa den efter rådande läge vad gäller bemanning och lokaler. Beroende på vilken typ av boendeform som Migrationsverket kommer bedriva i kommunen framöver kommer skolverksamheten att påverkas på olika sätt. Utifrån tanken om att majoriteten ska bo i kollektiva asylboende på några få platser i landet, samt att asylprocessen ska göras mer effektiv kommer det kräva en stor flexibilitet i skolverksamheten, vilket kommer vara en utmaning när det gäller planeringsförutsättningar för en mellanstor kommun som Flen. Återigen är det viktigt att den ersättning som kommunerna får är rimlig i relation till de åtaganden som görs för att skapa förutsättningar för ett ordnat asylmottagande.

Påverkan på kommuner underskattas

Utredningens konsekvensanalys missar perspektiv på kommunnivå, vilket belysts av resonemanget ovan. Utredningen och dess konsekvensanalys förhåller sig i liten utsträckning till dagens situation för kommunerna, särskilt för mellanstora kommuner där Migrationsverket kommer bedriva verksamhet. Att utredningen inte tagit större hänsyn till konsekvenserna för kommunerna försvårar Flens kommuns

möjlighet att bedöma förslagets praktiska och ekonomiska innebörd. Utredningens förslag bör därför kompletteras i relation till det som lyfts fram i detta yttrande inför det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Ann-Charlotte Munter (S)
Kommunstyrelsens ordförande